

PPP PROJEKT ISMERTETÉSE ÉS TÁRSADALMI JÁTSZMAKÉNT VALÓ JELLEMZÉSE

PPP PROJECT DESCRIPTION AND CHARACTERISTICS AS A SOCIAL GAME

Silvia Kosár

Abstract

In the world of the 21st century it is very important to meet ever-changing market environments for the companies and other economic participants. A tool in response to changes is continuous and aligned strategy planning, for which the most effective tool is the project. Before describing the projects and strategic actions as social games what is my aim, I present the PPP project-related criterias investigated in the study. In conclusion these type of investment projects in Slovakia and other types of their typical practice are presented, and their diverse and possible applications are shown.

Key words

PPP Project. Social games.

Absztrakt

A 21. század világában a vállalatok és egyéb gazdasági szereplők számára is nagyon fontos a folyamatosan változó piaci környezetnek való megfelelés. A változásokra való reagálás eszköze a folyamatos és stratégiával összhangban lévő tervezés, melynek leghatékonyabb eszköze a projekt. A projektek és stratégiai akciók társadalmi játzsmaként történő ismertetése előtt, külön bemutatom a tanulmányban vizsgált PPP projektekkel kapcsolatos ismerveket. Célom összefoglalni az ilyen típusú beruházási és egyéb jellegű projektek Szlovákiában jellemző gyakorlatát, valamint alkalmazásának sokszínűségét és lehetőségeit.

Kulcsszavak

PPP projekt. Társadalmi játzsmák.

Bevezetés

A PPP projektek alkalmazása napjainkban főleg a közszféra területén terjedt el. Célja elsősorban a közfogyasztás igényei és a rendelkezésre álló erőforrások közötti különbség leküzdése. Több kutatás foglalkozott ezen típusú együttműködések negatív és pozitív hatásairól. Többen megfogalmazták a PPP projektek alkalmazásának akadályait és korlátait, de a bennük rejlő lehetőségeket is. A tanulmányban Szlovákiában megvalósult leglényegesebb PPP projekteket mutatom be. A közlekedési ágazatban megvalósult PPP projekt egyikét pedig a községi játzsmák fogalomtárának alkalmazásával elemzem. Célom az olvasó számára a kiválasztott projekt gyakran vitatott helyzetének vagy a vele tapasztalt negatív álláspontjának világosabb leírása és megvilágítása.

1. PPP projektek elméleti áttekintése

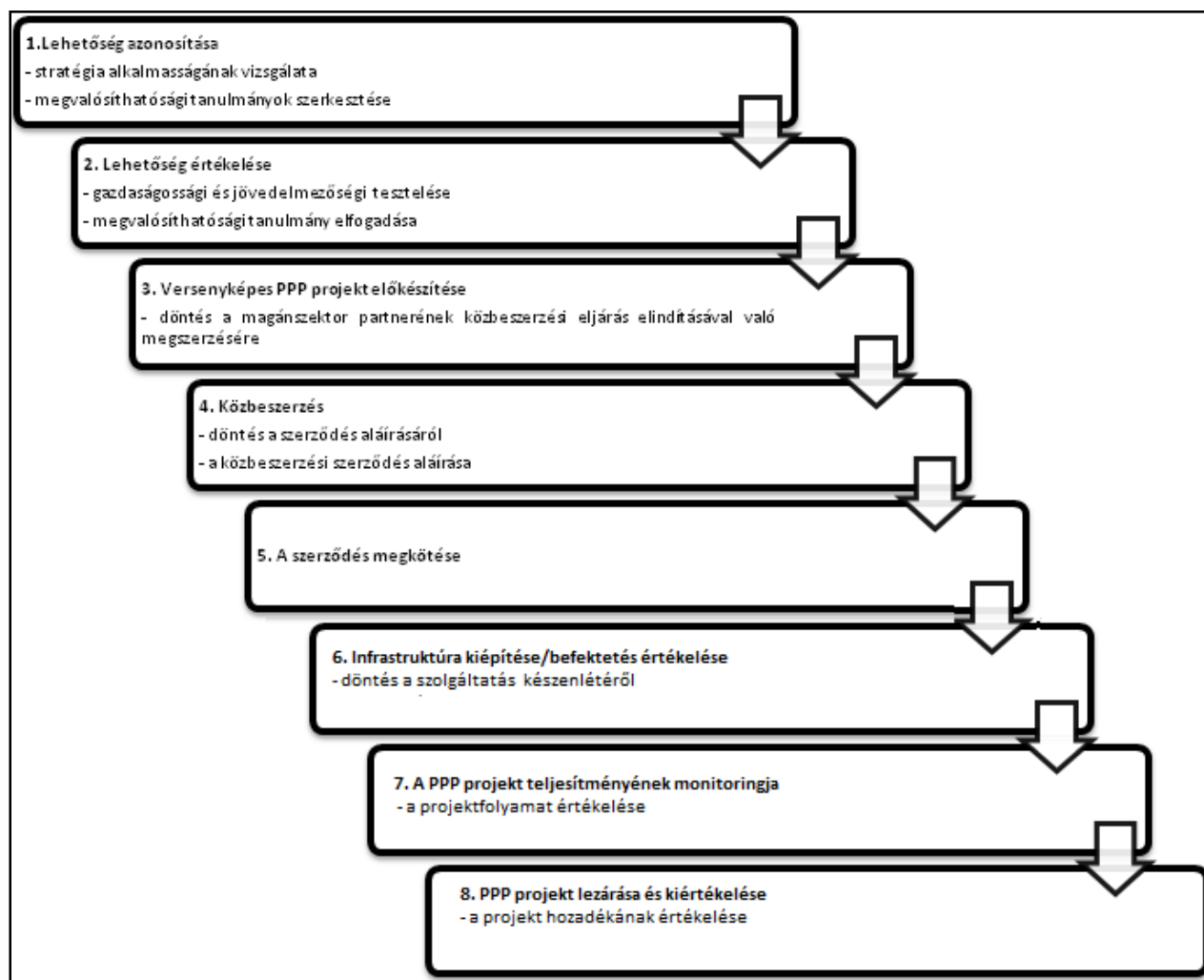
A Public Private Partnership a magánvállalatok és a közszféra között lévő valamilyen típusú együttműködést jelenti. Ezek gyakran határozott probléma megoldásának céljából jönnek létre. Nevezhetnénk ezeket akár kényszerhelyzetben kialakított társulatoknak is, amelyekben helyi vagy regionális problémák megoldásának céljából különböző községi érdekeket képviselő csoportok találkoznak. A PPP alapvető hozadéka, hogy egyrészt jelentős befektetésről van szó, másrészt pedig hosszú távú szolgáltatásnyújtásról. A magánalany

biztosítja a közinfrastruktúra kivitelezésének finanszírozását és a közszolgáltatás nyújtást, cserébe pedig a közsférától megkapja az üzemeltetés jogát. Ezzel párhuzamosan azonban magára vállal jelentős vállalalkozási kockázatot is (Majtán, 2009).

„Általában a hivatalok és a magánvállalkozások közötti, egy infrastruktúra finanszírozása, építése, felújítása, üzemeltetése vagy fenntartása céljából, illetve egy szolgáltatás nyújtásának vagy hosszú távú biztosításának céljával létrehozott együttműködés formáira vonatkozik.” (Weiler, 2006)

2. A PPP projekt folyamata

A projektciklusban az ötlettől egészen a megvalósításig szükséges lépéssorozatot foglal magában. A projektfolyamat stratégiaorientált szemléletmódot tükröz, mivel a szervezet stratégiájának egyik megvalósító eszköze. A különböző projektciklusok mindegyike a projekt tevékenységi szakaszait foglalja magába. A projektfolyamat koncepcionális keretét jelenti, amely tartalmazza és elválasztja egymástól a projekt szakaszait. Nevezhetnénk egy modellnek is, mely alapján a tevékenységek lényegi összefüggései és kapcsolatai határozhatók meg (Görög, 2001). A PPP projektek tevékenységének folyamatábráját szemlélteti a következő ábra.

Ábra 1: A PPP folyamat szakaszai
Forrás: Saját szerkesztés OPTP alapján

A lehetőség azonosításának szakaszában a szükségletek és a célok pontosítása valósul meg elsődlegesen. Ezt követi a projekt előkészítéséhez és kivitelezéséhez szükséges hozzáférhető finanszírozási források azonosítása. A projekttervezet kidolgozásával párhuzamosan sor kerül a támogatási lehetőségek kihasználhatóságának meghatározására is. A szakaszban kijelölik a projektmenedzsert és a vezetői bizottság tagjait is. A szakasz zárási részében a projekt PPP típusú kivitelezésének alkalmasságát szükséges felmérni, valamint a megvalósíthatósági tanulmányok készítéséről kell döntést hozni.

A lehetőség értékelése alatt a külső segédkezés szükségességének azonosítása, a projektcsoport munkája számára a költségvetés meghatározása, a tanácsadó kiválasztása, a megvalósíthatósági tanulmányok átdolgozása, a piac tesztelése valósul meg. Ebben a szakaszban vetik össze a döntéshozók a kivitelezés PPP alapú megvalósítását egyéb megoldásokkal. Az összehasonlítás eredményeként egyértelműen látható, hogy melyik kivitelezési lehetőség a legelőnyösebb a projekt számára. A döntést követően elfogadásra kerül a projekt a kormány által, a megvalósíthatósági tanulmányok eredményeinek figyelembevételével.

A harmadik szakaszban történik közbeszerzési eljárás előkészítése és a szerződés javaslatának kidolgozása. Szükséges a projekt marketing lépéseinek meghatározása is, valamint a felelős minisztérium tájékoztatása a közbeszerzési eljárás elindításáról és a kötelező építési engedélyek beszerzése. Ezt követi a versenyképes és transzparens közbeszerzési eljárás.

A közbeszerzési szerződés végleges jóváhagyását és aláírását a változtatások megvalósíthatósági tanulmányba való belefoglalása, a győztes kiválasztása, értékelése, az ajánlat felbecslése előzi meg. Az aláírást követően, az új partner belépésével megváltozik a projekt szervezeti felépítése. Ezzel a folyamattal szorosan összefügg a szerződés végleges megkötése, ahol a kívánt projekteredmény pénzügyi értékelése valósul meg.

A kivitelezési fázisban a projekteredmény megvalósítási fázisnak megkezdése és lezárása megy végbe. A kivitelezés zárásaként értékelni kell a szolgáltatás készenlétét, tehát a szerződés követeléseinek való teljesítést és a kifizetések lehetséges megvalósíthatóságát.

A PPP projekt teljesítésének monitoringa alatt a szerződés teljesítését, a szerződésben lévő változások vezetését, valamint az árak korrekcióját ellenőrzik. A cél, hogy megállapítsák a projekt milyen mértékben elégíti ki az elvárt célokat. Ebben a folyamatban felülvizsgálják a projekt eredményeként létrejövő szolgáltatás árának méltányosságát is.

A PPP projekt kiértékelésének és lezárásának szakasza tartalmazza a szerződés lezárását, valamint a projekt végső értékelését és az újonnan szerzett tapasztalatok dokumentálását (OPTP, MF SR, 2009).

3. PPP projektek jellemzői és típusai

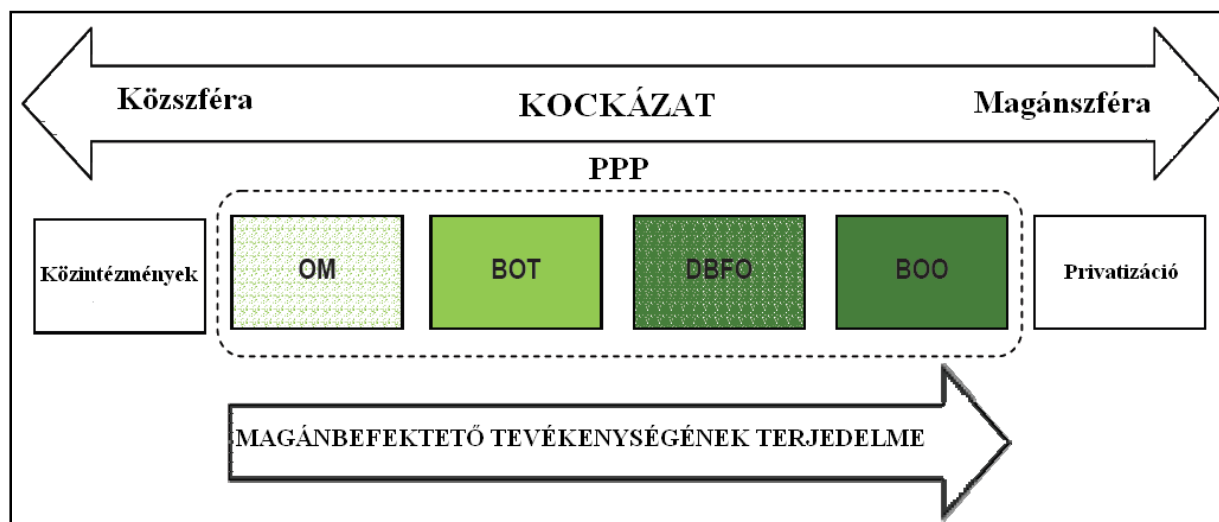
A PPP projekt időtartama 10-30 év terjedelmű. Szlovákiában a koncesszió hosszát a jogalkotás 30 évre korlátozza. A projektkockázat megoszlik a partnerek között, alapvetően a szereplő vállalja magára, amely jobban tudja azt kezelni. A magánszektor szereplője párhuzamosan több projektfázisban résztvevője a projektfolyamatnak. Többek között ide tartozik a finanszírozás, projekttervezet és a projekt kidolgozása, kivitelezés, újjáépítés, üzemeltetés, karbantartás és szolgáltatás nyújtása. A magánbefektető által vezetett projektfázisokban tudja kamatoztatni kulcskompetenciáit, ezzel növelve a projekt eredményességét.

Az Európai Bizottság két alapvető típusát határozza meg a PPP projekteknek. A szerződéses PPP projektek esetében a közszféra és a magánbefektető kizárólag szerződés alapú együttműködéséről van szó. A partnerség ezen típusa több struktúrát foglal magába, amelyek keretében a magánpartnert meg lehet bízni nagyobb és kisebb terjedelmű feladattal, köztük például a tervezéssel, finanszírozással, a mű kivitelezésével vagy újjáépítésével. A

második partnerség az intézményi PPP. A közsféra és magánbefektető közös vállalat általi együttműködéséről van szó, amely célja azonos az előző típussal. Szlovákiában ilyen módon működik például a vízüzemek és infrastruktúrájuk üzemeltetése (Asociácia PPP, 2011).

4. A köz- és magánsféra partnerségek modelljei

A PPP projektek megvalósíthatók több módon, a különbség az egyes lehetőségek között a kockázat megosztásának mértékében van. A magánbefektető tevékenységének terjedelme függ a vállalt kockázat és felelősség mértékétől.

Ábra 2: A köz- és magánsféra partnerségek modelljei

Forrás: Facility Slovakia

A közintézmények esetében a közszolgáltatás nyújtásának összes kockázata a közintézményt terheli. A másik szélsőséges lehetőség, amely esetben a kockázatok összessége a magánberuházót érinti. Utóbbit nevezzük privatizációnak, vagy magánosításnak. A kockázat további allokációs lehetőségeit alapul véve megkülönböztetünk ezen partnerségek esetén négy alapmodellt (Asociácia PPP, 2011):

1. OM – Operate Maintain = üzemeltetés és karbantartás.

A közsféra képviselőjében álló intézmény a szolgáltatás nyújtására szolgáló eszközök csoportját egy előre rögzített időintervallumra a magánbefektetőnek adja át. Ezen időszak alatt az eszközök tulajdonjoga a közszférát képviselő intézményt illeti meg. A magánbefektető a kijelölt időszakban az eszközállomány üzemeltetéséről, karbantartásáról és vezetéséről gondoskodik. Az eszköz építéséért, állapotáért és felújításáért a közintézmény a felelős. A kockázatok a partnerek között azonos mértékben oszlanak meg.

2. BOT – Build Operate Transfer = építés, üzemeltetés, tulajdonjog átruházása

Ezen típus esetén a projektciklus több fázisának összekapcsolása megy végbe – a magánberuházó biztosítja az előkészítést, - kivitelezést és az üzemeltetést is. A közsféra megbízása alapján a magánbefektető elkészíti a projektervezetet, kivitelezzi az aktívum építést, valamint meghatározott időintervallumban nyújtja az előre kijelölt közszolgáltatást. Az időszáv lejártá után előre megegyezett követelményeknek megfelelően és állapotban az eszközt és üzemeltetését átengedi a közszférának. Ilyen típusú kivitelezés finanszírozása a közszférát terheli. A transzfer kifejezés ebben az esetben azt jelöli, hogy a projekt folyamat alatt az aktívum a magánbefektető tulajdonát képezi, azonban a kijelölt időpont után ezt át kell ruházni vissza a közintézménynek.

3. DBFO – Design Build Finance Operate = javaslat, építés, finanszírozás, üzemeltetés

A PPP projektek ezen modelljében a magánbefektetőnél összpontosul a kockázatok többsége, mivel ő biztosítja be a követelt közeszköz projektjének kivitelezését, építését, üzemeltetését és finanszírozását is. A DBFO esetében a magánpartner soha nem válhat az aktívum tulajdonosává. A koncessziós megoldás is ezen típusba tartozik.

4. BOO – Build Own Operate = építés, tulajdonlás, üzemeltetés

Ez a módszer nagyon közel áll a magánosítás folyamatához, mivel a közsféra megbíz egy magánbefektetőt állandó jelleggel bizonyos szolgáltatás teljesítésével. Az adott eszköz tulajdonjoga a magánberuházó tulajdonában van, és egyúttal biztosítja annak finanszírozását, megvalósítását, felügyeletét és üzemeltetését is. A közintézmény ellenőr szerepét tölti be, vagy befolyását a magánbefektetővel kötött szerződésben leírt rendeletek alapján gyakorolja.

Természetesen a fent tárgyalt modelleken kívül még számos lehetséges megoldást létezik, azonban meghatározni, hogy melyik a leginkább megfelelő az mindig az adott körülményektől függ. A PPP projekt módszerének kiválasztásánál mérlegelni kell a kockázatok allokációját, a finanszírozás lehetőségeit, valamint nem utolsósorban az adott ország törvényi rendelkezéseit és jogszabályát.

5. PPP projektek és a társadalmi játszmák

A társadalmi játszmát egynél több szereplő-játékos olyan cselekedeteként lehet értelmezni, amelyben a lépések valamilyen jellegű szabályt követnek és ezek által összefüggő szerepek jönnek létre. Alapvető elvárás, hogy a szereplőknek - legyen ez személy, csoport, stb.-, sajátos céljai és indítékai vannak. A különböző szakaszokat vagy lépéseket a játszmák kimenetele és hozama motiválja (Berne, 2009).

A közlekedési és egyéb projektekben tapasztalat szerint fel lehet ismerni a játszmázás jeleit, alapfogalmait, szereplőit, a betöltött szerepeket és elemezni lehet a sikereket és kudarcokat is. A játékosok stratégiáik szerint tesznek különböző lépéseket úgy, hogy számukra megítélt hasznossági függvényeket leghatékonyabban optimalizálják. A játékosok mindig elfogadnak valamilyen játékszabályokat, azonban a kockázatok nehezen számszerűsíthetőek. A játszmák részletesebb vizsgálata lehetőséget nyújt a szereplők számára kínálkozó lehetőségek közül a számukra legelőnyösebb kimenetel megválasztására (Scharle, 2001).

A PPP projektek különböző modelljeinek társadalmi játszmaként történő elemzésének célja lényeges összefüggések láthatóvá tétele. A 4. pontban bemutatott projektekről általánosságban megállapítható, hogy többlépéses, akár végtelen számú szereplős játszmák, melyek folyamatait pontatlan és gyakran hiányos információk alkotják. Az együttműködés különböző allokációt nem lehetséges egyöntetű, minden esetben használatos mintába, illetve folyamat- és fogalomgyűrűbe foglalni. Ennek oka, hogy az egyes projektek különböző szakaszai eltérő kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, valamint jellegük is változó lehet. A PPP játszmák egyidejűleg tehát csak egy projekt jellemzésére alkalmasak. Egy játszmaelemzés egy adott projekt résztvevői körét, bevonásuk idejét, a projekt környezetének szabályozási követelményeit és hiányosságait, a játékosok kapcsolatrendszerét, illetve eszközeit írja le. A játékosok (egyén, csoport, szervezet, stb.) különböző szerepeket töltenek be, eltérő „én-állapotokkal” rendelkeznek (Scharle, 2001).

A PPP projektek játszmaként történő elemzésének egyik legnagyobb hozadéka, hogy lehetőség nyílik rávilágítani kívülállóként nem szemlélhető konfliktusokra és kockázatokra, A legtöbb együttműködésben gyakran részt vesznek olyan intézmények is, melyek az ügylet hasznosságát és a kockázatokat nem számszerűsíthető értékben mérik. Ezek felismerése és megnevezése gyakran a projekteredmény végső felhasználóira gyakorolt hatást befolyásolhatja (például egy politikai intézmény esetén a pozitív vagy negatív közvélemény). Bármennyire is igyekeznek az ügylet szereplői fegyelmezetten „játszani”, ettől függetlenül folytatnak emberi játszmákat.

A tanulmány további részében rövid összefoglalom a PPP projekt Szlovákiában jellemző gyakorlatát, majd példaként egy választott projekt játszmaként történő jellemzését mutatom be.

6. PPP projektek Szlovákiában

Ahogy Szlovákiában és számos más országban is a PPP projektek alkalmazása főleg a közlekedési infrastruktúra, a környezetvédelemben, az iskolaügyben, a szociális szolgáltatások nyújtása során, az egészségügyben, az épületek üzemeltetésében és felügyeletében, az igazságügyben, technikai szolgáltatások esetén, városi fejlesztésnél és regionális fejlesztésnél, hadvédelemben, sporteseményeknél, kulturális rendezvények esetén, valamint információs technológiáknál használatos (Chmelová, 2008).

A PPP projektek megvalósításában Szlovákia még gyerekcipőben jár a szomszédos országokhoz képest. Csehország és Magyarország is már több ilyen típusú projektet zárt sikeresen, nem csak az infrastrukturális közlekedési hálózat kiépítése kapcsán. Szlovákia esetében a hatalmon lévő kormány csak 2006-ban fogalmazta meg a gazdaságpolitikán belül a bemutatott típusú partnerség jogszabályainak és megfelelő törvényi háttérének kidolgozását. Ennek következtében a pénzügyminisztériumon belül egy külön szaktárca jött létre ezen problémakör megoldására, melynek feladatköre a PPP politika kidolgozása és adaptálása. A PPP konstrukciók törvényi háttérét napjainkban számos jogszabály és kormányrendelet határozza meg (Valach-Pavel-Sičakova-Beblava, 2008).

Ahogy fejezet bevezető részében felsoroltam, a PPP projektek Szlovákiában is több ágazatban használatosak. Jelenleg az iparágak közül főleg a közlekedésben alkalmaznak ilyen jellegű megoldásokat. A közlekedési hálózat kiépítésére a kormány ún. PPP csomagot határozott meg (Asociácia PPP):

1. csomag – a D1-es autópálya három kiválasztott szakasza: Dubná Skala – Turany, Turany-Hubová, Hubová – Ivachnová, Jánovce – Jablonov, Fričovce – Svinia. Összesen 74,83 km hosszú szakasz. A PPP konstrukció magában foglalja a projekttervezet kidolgozását, kivitelezést, finanszírozást, karbantartását és üzemeltetését. A projekt időtávja 30 év.

2. csomag – az R1-es gyorsforgalmi út kiválasztott szakaszait Nitra (Nyitra) - Tekovské Nemce, valamint Banská Bystrica (Besztercebánya) északi elkerülő útját érinti. A partnerség a kivitelezésről, karbantartásról és üzemeltetésről szól, terjedelme pedig 30 év.

3. csomag – a D1-es autópálya Žilnia (Zsolna) és Matín (Túrócszentmárton) közötti szakaszt fedi le. A koncesszió a projekttervezést, kivitelezést, finanszírozást, üzemeltetést és karbantartását tartalmazza. A csomag tervezett része egy 7,5 km hosszúságú alagút kiépítése is. A koncesszió tervezett időtartama 30 év.

A közlekedési ágazat fontos PPP projektje az *elektronikus útdíjjal* kapcsolatos koncesszió. A többi országhoz képest az elektronikus rendszer abban különbözik, hogy nem csak az autópályán vannak elhelyezve ellenőrző kapuk, de ellenőrző egységek találhatóak a gyorsforgalmi utakon és 1. osztályú utakon is. Az üzemeltetési szerződés 13 évre szól, öt éves hosszabbítás lehetőségével. Ez a projekt az ún. DBFOT- féle konstrukció.

A közlekedésben a PPP konstrukciók által nem csak az autópályák és gyorsforgalmi utak megépítése és üzemeltet valósult meg, hanem másod és harmadosztályú utak javítása és karbantartása is. Jövőbeni PPP projektek közé sorolható a Bratislava (Pozsony) körülívelő D4-es körgyűrű megépítése.

A vasúti közlekedésben is elindultak az első PPP projektek, amely célja több központi vasútállomás újjáépítése. A magánbefektető cserébe az újjáépített állomások kereskedelmi terei feletti hosszú távú rendelkezésnek jogát kapja meg.

Az egészségügyi ágazatban 2009 óta indultak el PPP projekt alapú kezdeményezések. Az elsők között a kassai Nukleáris és Molekuláris Orvostudományi Intézet felújítása és információs technológiai parkjának modernizációja, valamint Pozsonyban a

Rázsochy elhelyezkedő kórház kiépítésének befejezése tervezett. Szorosan ezen ágazat részét képező, azonban a hadügyminisztériumhoz tartozó katonai kórház felújítása is ilyen jellegű partnerséggel kerül megvalósításra.

A kultúra területén is található PPP projekt, amelynek célja közös székhely kiépítése a szlovák televízió és szlovák rádió számára. A partnerek kiválasztásáért és a koncesszió létrehozásáért a kulturális minisztérium a felelős.

Az iskolaügy területén Szlovákiában az ilyen típusú partnerségek még nem hódítottak teret maguknak. Az iskolaügyhöz szorosan kapcsolódó sport területén azonban több PPP projekt valósult meg. Ezek közé tartozik az új műjégpálya felépítése a 2011-es jégkorong világbajnokságra is.

A tárgyalt projektalapú lehetséges együttműködések foglalkoztatják a falvak, városok és kerületek vezetőségeit is. Gyakorlati alkalmazásuk több kisebb jellegű PPP projekt által valósult meg. Az ilyen jellegű partnerségek célja többnyire a szociális intézményekkel, közvilágítással, vagy egyéb közszolgáltatást nyújtó intézményekkel kapcsolatos (Asociácia PPP).

A fent felsorolt projektek közül már valahány megvalósult, vagy épp a kivitelezés szakaszában van, azonban sokak még csak a tervezési fázisban vannak.

7. A vizsgált projekt bemutatása

A tanulmány ezen részében egy választott projekt játszmaként történő elemzése valósul meg. Bemutatásra kerül a projekt célja, környezete, folyamatai, szereplői, majd a szereplők-játékosok én-állapotainak Berne-féle besorolás szerinti jellemzése. Választott PPP projekt, amelyet a későbbiekben részletesen elemezni fogunk különböző ismérvek alapján: a

vasútállomások újjáépítése. A projekt pontos megnevezése: Modern állomás – vasútállomások felújítása, kiépítése, felügyelete, üzemeltetése és karbantartása. A vasúti közlekedés újjászervezésével Szlovákiában három különböző vállalat jött létre, mindegyik más-más kereskedelmi céllal. A ŽSR (Železnice Slovenskej republiky) vált a vasúti hálózat infrastruktúrájának felügyeletéért felelős. Ezzel párhuzamosan több mint 400 vasútállomás, és személy- illetve teherszállítást kiszolgáló megállók

tulajdonosa lett. A Modern Állomás projekt elsőrendű célja növelni az utazás kultúráját, biztonságát és kényelmét, nemcsak az utazás közben, hanem az állomásokon való várakozás ideje alatt is.

Az állomások számosságát és a finanszírozási lehetőségek szűkösségét tekintve a társság a PPP konstrukció mellett döntött a projekt megvalósításával kapcsolatban. A magánbefektetők feladata az együttműködésben a befektetések által a vasútállomások felújítása és modernizációja. Cserébe a befektetett pénzeszközökért az újjáépített állomások kereskedelmi terei feletti hosszútávú felügyelet jogát kapják a befektetők. Az első szakaszban négy állomás újjáépítésére hirdettek pályázatot: Žilina (Zsolna), Trenčín (Trencsén), Prievidza (Privigyé) és Bratislava (Pozsony). Ebből a pályázat végén Trenčín (Trencsén) és Žilina (Zsolna) állomásának felújítására sikerült magánbefektetőt találni. A projekt második szakaszában, amely 2011-ben volt meghirdetve Zvolen (Zólyom), Banská Bystrica (Besztercebánya), Ružomberok (Rózsahegy) és Štrbské Pleso, Tatranská Lomnica, Spišská

Nová Ves a Prievidza (Privigye). Látható, hogy a második szakaszban a pozsonyi állomást törölték a listáról.

A PPP projekt DBFO változatát alkalmazzák a partnerségben. A projektervezet és kiépítés kivitelezése nem vehet igénybe több mint 2 évet. A kereskedelmi terek használatának joga befektetőnként eltérő, azonban nem haladja meg a 20 évet. A magánberuházó a projekt finanszírozásáért 100 százalékban felelős. A kockázatok megosztása a következő képpen alakul: a magánbefektető átvállalja magára a kivitelezés összes kockázatát (az építkezés költségének túllépése, a környezetvédelmi előírások megszegése, a kivitelezés időtervének túllépése, technikai előírások be nem tartása, stb.), a hozzáférhetőség kockázatát, (az épülettel kapcsolatos kockázatok, a végső bérlővel való egyeztetés kockázatai), a kereslet kockázatát (amennyiben a projekt végeredményeként létrehozott kereskedelmi terek iránti kereslet hiányos lesz, a veszteség a befektetőt érint). A magánberuházó a PPP projekt által jogot szerez az újonnan kialakított és felújított kereskedelmi terek bérbeadására, valamint az ő tulajdonát képezi majd a beszedett bérleti díjak teljes összege. A közintézménytől csak a bérbe adás jogát kapja meg, nem fogja a magánszervezet tulajdonát képezni (Asociácia PPP – prípadové, 2009).

A partnerségben kialakított koncessziós szerződés nagyon komplex és összetett, mivel számos kötelezettségből és követelésből adódó kapcsolatot old meg és határoz meg a magánbefektető és a közintézmény között.

A vasútállomások újjáépítésének bemutatott projektje, ahogy ez több PPP ügyletnél is tapasztalható többlépcsős játék, a pályázati felhívástól a kivitelezésig, és későbbi üzemeltetésig n számú személy részvételével.

A vizsgált PPP projekt folyamata tükrözi a DBFO típusú ügylet szakaszait, amelyben a javaslat kidolgozása, az építés, a finanszírozás, és az üzemeltetés is a magánbefektető feladata.

A kockázatok megosztása több megközelítésben elemezhető. A vizsgálódásnál nem választom külön a közintézmény és a magánbefektető kockázatait, mivel a magánberuházó kockázatainak felsorolását követően megállapítható, hogy a felsorolásban nem szereplő bármilyen nemű kockázat a közintézményt sújtja. A magánberuházó kockázatai:

- a magánbefektető átvállalja magára a kivitelezés összes kockázatát (az építkezés költségének túllépése, a környezetvédelmi előírások megszegése, a kivitelezés időtervének túllépése, technikai előírások be nem tartása, stb.),
- a hozzáférhetőség kockázatát (az épülettel kapcsolatos kockázatok, a végső bérlővel való egyeztetés kockázatai),
- a kereslet kockázata (amennyiben a projekt végeredményeként létrehozott kereskedelmi terek iránti kereslet hiányos lesz, a veszteség a befektetőt érint).

A magánberuházó a PPP projekt által jogot szerez az újonnan kialakított és felújított kereskedelmi terek bérbeadására (= ügylet hozama), valamint az ő tulajdonát képezi majd a beszedett bérleti díjak teljes összege. A közintézménytől csak a bérbe adás jogát kapja meg, nem fogja a magánszervezet tulajdonát képezni. A PPP ügylet részesei ebben az esetben is olyan személyek, akik a projekt hasznosságát nem pénzbeli értékben fejezik ki. Ide sorolható a projekt kivitelezéséhez kapcsolódó minisztérium vezetője és pártja, mivel számukra a következő esedékes választások eredményei – tehát a szavazatok hozama -, jelentik a hasznosságot.

A vizsgált projektben érintett személyek sajátos én-állapotait a Eric Berne-féle osztályozás szerint jellemzem (táblázat 1.). A táblázatban Berne csoportosítása mellett azonosíthatók a PPP projektben betöltött szerepkörök is. A jellemzésnél különböző PPP szerepek és a választott projektben azonos szerepkör leírása olvasható.

Táblázat 1: A projektben érintett személyek én-állapotainak vizsgálata

Berne én-állapot	PPP	Jellemzés
Szülő	Adófizető	Azért támogatja a helyi lakosság a vasútállomás felújítását, mivel azt hiszi hogy számára ez nem kerül semmibe. Azonban részletesebben megvizsgálva a PPP ügylet kimenetelét megállapítható, hogy az adófizető szerepében lévő lakosság többször is „befizet” a projekt finanszírozásába. Ha mint vállalkozó bérel az újonnan felújított bérelhető helységekből egyet, a bérleti díjban szerepel az ő része. Ha pedig mint vásárló veszi igénybe az állomáson lévő üzleti szolgáltatás egyikét, abban az esetben a vételi ár fogja tükrözni a finanszírozás rá eső hányadát. Természetesen a felújítás költségeit a közintézmények is próbálják visszaszerezni, mégpedig a jegyek, a vasútállomáson nyújtott közszolgáltatások díjának emelésével.
Felnőtt	Állampolgár	Az a szerep a konstrukcióban, aki számol, elemez, kockázatot értékel, valamint valószínűséget számol. Az állampolgár szerepét
Gyermek	Használó	A használó személyében két típust vizsgálunk: az alkalmazkodó gyermeket és a természetes gyermeket. Az alkalmazkodó használót a vizsgált játszmában azon játszmaszereplők fogják képviselni, akik külső befolyás hatására ugyan olyan mintát fognak követni, mint a többség. Például ők is megvásárolják a drágább terméket, az helyett hogy olcsóbban megvegyék egy másik helyen. A természetes gyermek olyan szerep, amelyben a szereplők spontán viselkednek. Lehet szó mind a végső felhasználókról, mind magánberuházókról.

Forrás: Saját szerkesztés

A PPP konstrukció szereplői széles körből kerülnek ki, a játékban való részvételük pedig lehet köteleességszerű vagy önkéntes. Önkéntesek közé sorolnám magát a beruházót, aki önszántából vesz részt a PPP projektben, a szerződésben meghatározott játékszabályok és kockázatvállalás mellett. További önkénteseknek nevezhetők azon vállalkozók, akik a bérleti díjért cserébe bérbe veszik a projekt eredményeként létrehozott kereskedelmi teret. Köteleességszerű számomra azon lakosok szerepvállalása, akik igénybe kell, hogy vegyék a vasútállomás szolgáltatásait.

Befejezés

A PPP projektek alkalmazása a közszféra és magánszektor összekapcsolásaként a 20. század végén terjedt el. Az utóbbi évek felméréseinek eredményei és az általam olvasott gyakorlati tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy az együttműködés ezen formája majdnem minden területen lehetővé teszi a képességek és felelőségek hatékony kombinációját.

Azonban nem csak pozitívumok sorakoztathatók fel ezen együttműködési forma között. A közvélemény, a fogyasztók, illetve egyéb társadalmi és gazdasági szereplők által támasztott várakozások a PPP szereplői iránt különbözőek. Például: míg a közintézmény állandó felelősséget visel tevékenységeiért, a magánszektor szereplője akár vállalati csődöt is

jelenthet. Ezek és egyéb különbségek a résztvevők által betöltött különböző szerepekből fakadnak. A szerepek változása, esetleges befolyásolása a PPP projektek társadalmi játszmaaként történő jellemzését teszi lehetővé. Ezen vizsgálódás alatt nyilvánvalóvá válnak a projekt lépéseinek szereplői, PPP projektben betöltött szerepük, a konstrukció kockázatai és a játékosok én-állapotainak jellemzése. Ennek köszönhetően jobban értelmezhető a nyilvánosság és más gazdasági szereplő számára is egy adott PPP játszma (projekt) környezete, kapcsolatrendszere és szereplői.

Irodalom

Asociácia PPP (2009): Prípadové štúdie PPP projektov. Bratislava

Asociácia PPP (2011): Verejno-súkromné partnerstvá alebo public-private partnerships (PPP). Bratislava.

BERNE, E. (2009): Emberi játszmák. Budapest: HÁTTÉR KIADÓ. ISBN 978-96-39365-77-3.

CHMELOVÁ, I. (2008): Možnosti a výzvy uplatnenia PPP na Slovensku. Košice.

GÖRÖG, M. (2001): Bevezetés a projektmenedzsmentbe. AULA Kiadó, Budapest. ISBN 963 9215

MAJTÁN, M (2009). Projektový manažment. Sprint dva, Bratislava. ISBN 978-80-89393-05-3.

OPTP – Operačný program technická pomoc. Vypracovanie metodických dokumentov a analýz súvisiacich s prípravou a realizáciou PPP – projekt ITMS 22220520002. Národný Strategický Referenčný Rámec 2007-2013. Ministerstvo financií Slovenskej republiky, 2009.

SCHARLE, P. (2001): Közösségi-magán együttműködés a fenntartható infrastruktúra-fejlesztésben. In Kutatási eredmények és hasznosításuk a közlekedésben. Győr: Széchenyi István Főiskola.

VALACH, J.- PAVEL, J. - SIČAKOVA-BEBLAVA, E. (2008) Príručka pre správne používanie projektov PPP. Bratislava: Transparency International Slovensko. ISBN 978 – 80 – 89244 – 37 – 9.

WEILER, B. (2006): Munkadokumentum a magán- és közszféra közötti partnerségről, valamint a közbeszerzési szerződésekkel és a koncessziókkal kapcsolatos közösségi jogról szóló bizottsági zöld könyvhöz. Európai Parlament: Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottság.

A szerző elérhetősége

PhDr. Kosár Silvia

Selye János Egyetem Gazdaságtudományi Kar Menedzsment Tanszék – Univerzita J. Selyeho Ekonomická fakulta Katedra manažmentu, Bratislavská cesta 3322, 94501 Komárno

Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, PhD. Hallgató kosar.szilvia@selyeuni.sk